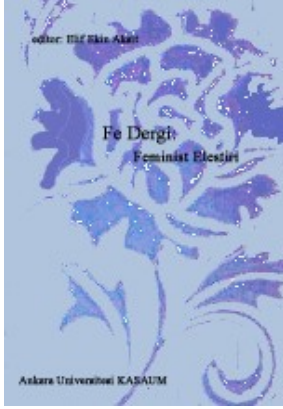

Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM
Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri Cilt 1 Sayı 2
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

Kitap Eleştirisi: Şam'da raks
Dide Tayfur

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 30 Aralık 2009

Bu makaleyi alıntılanmak için: Dide Tayfur, "Kitap Eleştirisi: Şam'da raks," *Fe Dergi* 1, no. 2 (2009): 98-101.

DOI: 10.1501/Fe0002_0000000010

URL: <http://cins.ankara.edu.tr/sam1.html>

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Kitap Eleştirisi: Şam'da raks*Dide Tayfur*

Bu kitap, Nancy Lindisfarne'nin Şam'da gerçekleştirdiği etnografik alan araştırması çerçevesinde kaleme aldığı dokuz kısa öyküden oluşmaktadır. Bu öyküler sayesinde çağdaş Suriye toplumuna dair ipuçlarına ulaşıyoruz. Ortadoğu toplumlarına ilişkin verilere ilave olan bu çalışma, antropolojinin öteki hayatları içerden öğrenmeyi hedefleyen metodolojisinin kullanılmasıyla farklı bir öneme sahiptir. Çünkü burada yer alan hikayelerin kahramanları sayesinde Suriye kent yaşamı ve Arap kadınının toplumsal konumu hakkında önemli detayları öğrenme şansına sahip oluyoruz.

Kitapta yer alan öykülerin ortak noktası Şam'la ilişkili olmalarıdır. Ancak Şam'ın birkaç boyutunu gösterebilmek açısından çeşitlilik arz etmektedir. Öyküler yalnızca belli bir azınlığın tek tip yaşamışlıklarından oluşmamaktadır; aksine geniş sayılabilecek bir yelpazeye Ortadoğu toplumlarının modernlik, kentlilik, kadınlık, erkeklik gibi kavramlara yükledikleri anlamlara ilişkin cevap arama niteliğindedir. Çalışmaya ilişkin dikkat çekici unsurlardan biri de, gündelik yaşam içerisinde gözden kaçabilen noktalarla toplumsal şifreleri çözmeye biraz daha yaklaşmamızı sağlayan pek çok bilginin yer almasıdır. Bu bilgiler ışığında kendi toplumsal yapımıza göz attığımızda benzer pek çok noktanın varlığını görmekteyiz. Zaten öyküleri incelerken aslında hiç yabancılık çekmemekteyiz. Bu bulgular toplumumuzdaki kimi noktaları fark etmemiz konusunda da bize yardımcı olmaktadır.

Nancy Lindisfarne, Londra Üniversitesi, Doğu ve Afrika Çalışmaları Okulu, Arap Dünyası Antropolojisi Bölümü'nde (School of Oriental and African Studies) öğretim üyesidir. İran, Afganistan, Türkiye ve Suriye'de etnografik alan çalışmaları yapmıştır. Ortadoğu'da cinsiyet, evlilik ve İslam üzerine yazmış olduğu birçok makalesi vardır. *Dislocating Masculinity* ve *Languages of Dress in the Middle East* başlıklı kitapların editörleri arasındadır. *Bartered Brides: Politics, Gender and Marriage in an Afghan Tribal Society* başlıklı kitabı Nancy Trapper adıyla yayımlanmıştır. 1979 ve 1984 yılları arasında yaklaşık onaltı ay Türkiye'de saha araştırması yapmıştır. Türkiye'ye çeşitli ziyaretlerde bulunan Lindisfarne, geçtiğimiz yıllarda İstanbul'da Yeditepe Üniversitesi'nde ders vermiştir.

Öyküler hakkında kısa bilgiler**Kaplumbağa**

Bu öyküde, orta yaşta iki kadının dostluğundan yola çıkarak, kadınların ev içiyle sınırlı yaşamlarında “nefes” alabilmek için, küçük kaçamakları bile neler pahasına yaptıklarına tanık oluyoruz. Bu tanıklığı aile, annelik, babalık, toplumsal roller ve kadınların fakirliği gibi kavramların yardımıyla daha net bir biçimde yürütebiliyoruz. Omm Kasım üç erkek çocuk annesidir (ebeveynler büyük çocuklarının adıyla anıldığı için onu büyük oğlu Kasım'ın annesi olarak tanıyoruz). Yaşamı, ev ve ev işleriyle sınırlı bir kadındır. Zehra ise kocasını kaybetmiş, çocuğu olmayan ve yalnız yaşayan bir kadındır. Tek faaliyeti Omm Kasım'ı ziyaret etmektir. Ancak bu iki kadın daha sonraları derin bir arkadaşlığa adım atarlar ve birbirlerinin en büyük sırdaşları olurlar. Böylece ufak bir özel alanı ya da kendilerine ait zamanı nasıl emek emek yarattıklarını görüyoruz.

Gerçek aşk

Biri kız diğeri erkek iki kardeşin ilişkileri rehberliğinde, evlilik kurumuna, görücü usulünün toplumsal yapıdaki yerine ve modern olanaklar çerçevesinde alınan eğitime rağmen geleneksel yollarla gerçekleştirilen evliliklere dair güzel bir örnek teşkil eden bu öyküde; Seher ve Ahmet'i yakından tanıyoruz.

Seher kendini, kardeşi Ahmet için en uygun eşi bulmaya adanmıştır. Ahmet'in tüm itirazlarına rağmen bu konudaki gönüllü emeğini esirgememektedir.

Ahmet ise, uzun yıllar Londra'da yaşamış ve orada kendisine bir düzen kurmuştur. Şam'ı ziyaretindeyse kız kardeşinin onun için yaptığı planlarla karşılaşmıştır. Her ne kadar evliliğe sıcak bakmasa da kız kardeşine karşı koymak güçtür. O yüzden Seher'le birlikte eş arama macerasına katılmaktadır. Ahmet Şam'dan bir kızla evlenme fikrinden pek hoşnut değilse de süreç onu farklı bir noktaya getirmiştir.

Milliyetçilik ve kadın çerçevesiyle, modernleşme ve özünü yitirmemenin yarattığı çelişki bu öyküyü farklı bir yere taşımaktadır.

Deniz anası

Bu hikayede ise, bekar bir kadının yaşadıklarından yola çıkarak, toplumun evli kadınlara ve evlenmemiş kadınlara bakış açısını, normlara uyan ya da uymayan kadınlardan yola çıkarak da, kurumların bireyler üzerindeki baskısını görmekteyiz.

Bu öykünün başkahramanı Leyla, diğer arkadaşlarının aksine evlenmemiş ve çocuk doğurmamıştır. Bu durumun arkadaşları arasında yarattığı önyargının da farkındadır. Leyla, diğerlerinin bakış açısına uygun bir evlilik yapmak istememektedir. O, bir tek George'u sevmektedir. Çünkü ona göre George tam bir centilmendir. Bu hikayede, ötekilik kavramı çerçevesinde "kız kurusu" gibi toplumsal aşağılamayı ve dışlamayı kapsayan bir bakış açısının basit ama gerçekçi içeriğini görmekteyiz. Onaylanma ve onaylama, öğretilmiş cinsellik, toplumun beklentileri, bu beklentilere uymamanın ve uymamanın getirdiklerini Leyla'nın iç sesinden duymaktayız.

Taze kayısılar

Bu öyküde ise, taksi şoförü Kasım'ın bakış açısıyla Şam'ı ve kent merkezinin uzağındaki yerleri görmekteyiz. Kasım'ın önyargılarını ve çevresini tanımlamasına, özellikle hapisneden yeni çıkmış siyasi mahkum ile kısa yol arkadaşlığındaki sohbetlerine ve önyargıyla başlayan yolculuğun nasıl noktalandığına şahit olmaktadır.

Yabancı

Bir yanda daha özgür bir yaşayış tarzını temsil eden diğerinde ise gelenekselliğe bir hayli önem veren iki kız kardeşin hikayesine tanıklık edeceğimiz bu öyküyle birlikte, kadınlık kavramını kız kardeşlik ve arkadaşlık üzerinden okuyabilme olanağına sahip oluyoruz. Eleştiriye ve farklılığa geçit vermeyen muhafazakar ve milliyetçi bakış ile doğup büyüdüğü ortama yabancılaşmış ya da dışarıdan bakabilmeyi öğrenmiş bakış arasındaki ilişkiyi, içeridekinin ve dışarıdakinin gözlerinden görerek anlama şansımız oluyor..

Kutu (1959)

Bir nevi geçmiş ile gelecek arasındaki konuşmaya şahit olduğumuz bu hikayede ise, nine ve torununun sohbetlerinde anılarla yolculuk etmekteyiz. Geçmişten günümüze, evlilikle ilgili uygulamalara, modernlik ve geleneğin iç içe geçişine, iyi eğitilmiş bir erkeğin ikinci eşinin iyi eğitilmiş bir kadın oluşundan gurur duymasına ama bir yanda da ilk eşin tüm gelenekselliğiyle varlığını sürdürmesine tanık olmaktadır. Toplumumuzda da gördüğümüz kuma kavramına ve yine Türk modernleşmesinde karşımıza çıkan eğitimin ve toplumsallaşma sürecinin cinsiyetler arasındaki farklılığının sonuçlarına dair bir örnek görmüş oluyoruz.

Sevimli oyunlar

Bu hikaye ise, iki iş arkadaşı kadın ve erkeğin konuşmalarında, erkeklik ve kadınlık kavramlarının yüklediklerini yansıtmaktadır. Karısına ve alışık olduğu kadın tipine hiç benzemeyen bir kadın olan Rana'ya, korku, hayranlık ve kızgınlıkla karışık duygular besleyen bir erkeğin, iç sesini duyabilmekteyiz. İyi eğitim almış ve orta sınıfa mensup olan bu kişinin karısı, kızı ve Rana hakkındaki düşüncelerini ifade ederken, bizleri modernizm, geleneksellik, toplumsal cinsiyet ve feminizm gibi kavramlarla ilgili bir tartışmaya da ortak ediyor.

Bu kavramların yanı sıra öyküde iki kahraman arasında geçen bir tartışmadan yola çıkarak, kadın bedeninin metalaştırılmasını ve cinsiyetlere biçilen rollerin yeniden ve yeniden nasıl üretildiklerini, Barbie bebek örneğiyle görmekteyiz. En masum görünen ayrıntıların bile içindeki mesajları bir erkeğin şaşkınlıkları üzerinden okuma şansımız oluyor.

Aslında bu öyküyle birlikte, muhafazakar bir çevrede yetişmiş olan bir erkeğin de yaşadığı çelişkileri ve karşısındaki kadından beklentilerini okuyabiliyoruz. Kadınlığı ve erkekliği oluşturan değer yargıların, bireylerin ikili ilişkilerindeki etkisini net bir biçimde görebiliyoruz.

Sırtlanın pislği

Ataerkilliğin yüzünü üç erkek üzerinden farklı biçimlerde gösterdiği bu öyküyle birlikte, iktidar kavramının değişik yüzleriyle karşılaşyoruz.

Yasir, hala işlerinin başında olan seksenli yaşlarındaki babasıyla birlikte yaşamaktadır. Kendisini babasına ve Londra'da yaşayan ağabeyi Tefvik'e kanıtlamaya çalışmaktadır. Babasının işlerini düzene sokmak ve kolay yoldan para kazanabilmek için, Reem'le evlenmek istemektedir. Ancak Reem, babasının ve ağabeyinin onayladığı bir gelin adayı değildir. Çünkü Reem'in ve ailesinin yaşam tarzı Yasir'in babasına ve ağabeyine göre oldukça yozlaşmış bir yaşam şeklidir ve kendi ailelerine yakışmayacaklarını düşünmektedirler.

İktidarın elde edilmeyi bekleyen cazibesine, baba ve oğulları arasındaki konumlanışına bu öyküyle birlikte tanık olmaktadır.

Ghalia'nın düğünü

Son olarak bir düğün hikayesiyle, toplumun beklentilerini, geçiş ritlerine yüklediklerini ve bunun karşısında bireyin tepkilerini görmekteyiz. Ghalia'nın ağzından evlilik öncesinin, özellikle de düğünün iki kişiyi aşan muhtevasına şahit oluyoruz.

Ghalia bize ailelerin düğünü gösteriş ve aile namını yürüten bir araç olarak görmelerinin öyküsünü anlatıyor. Sami ve Ghalia bu gösteriyi yani düğünlerini aslında istememekte oldukları ancak aileleri için yapmaktadırlar. Evin tek kızı olan Ghalia ile evin en büyük erkek çocuğu olan Sami'nin aileleri tanıdıklarını eğlendirmek için bu düğüne çok değer vermektedirler. Sonunda beklenen düğün büyük bir şaşayla gerçekleşiyor ve Ghalia ile Sami yeni hayatlarına doğru yol alıyorlar.

Son sözler: Korsan çorapları

Bu bölümde, yazarın kitaba ilişkin anlattığı detaylı bilgiler yer almaktadır. Antropolojik bir alan çalışmasının öncesine, sürecin kendisine ve bilgilerin derlenmesine ilişkin sürecin yansıtıldığı sonuç bölümüdür. Burada hem yazarın konuya bakış açısını hem de bir bir geçtiği aşamaları görmekteyiz. Öykülerin bir nevi incelenmesine rehberlik eden bu bölüm, kavramsal çerçeveyi oluşturmamızda da bize yardımcı olmaktadır.

